

Mattioli Pietro Andrea (1500-1571)

Autor pierwszych wzmianek o śląskiej florz

Pietro Andrea Mattioli, zwany Matthiolusem, urodził się 23 marca 1500 roku w Sienie. Zgodnie z życzeniem rodziców rozpoczął na Uniwersytecie w Padwie studia prawnicze, jednak już po krótkim czasie przeniósł się na Wydział Medyczny. W trakcie studiów jego sytuacja materialna była trudna, gdyż po śmierci ojca matka nie mogła go wspomagać finansowo. Mimo tego w roku 1523 uzyskał stopień doktora medycyny i otworzył w Sienie praktykę lekarską.

Od roku 1527 pracował w Rzymie, a gdy miasto to zdobyły i splądrowały wojska cesarza Karola V, przeniósł się pod Trydent, zaś w roku 1540 przeprowadził się do Gorizii koło Udino.

Sławę zdobył jako autor komentarza do klasycznego dzieła Dioskuridesa, którego pierwsze wydanie w języku włoskim ukazało się w roku 1544. Dzieło to było później wielokrotnie uzupełniane i wznawiane, zaś w roku 1554 ukazała się jego wersja łacińska ozdobiona 500 drzeworytami wykonanymi przez znanego artystę Hansa Weiditza, ucznia Albrechta Dürera. Imponujący był wkład Matthiolusa w powstanie nowych teorii botanicznych, metod zbierania żywych roślin i zaszuszonych okazów zielnikowych. Wiele nowych roślin i informacji otrzymywał od swego przyjaciela Ghislaina de Busbecqa, botanika flamandzkiego, który piastował urząd ambasadora na dworze Sulejmana Wspaniałego w Konstantynopolu. Dzięki swym pracom cieszył się poważaniem współczesnych, a o jego popularności dobitnie świadczy fakt, że gdy pożar strawił jego dom, publiczna składka zrekompensowała stratę tak szczerze, że po odbudowie domu okazał się jeszcze zamożnym człowiekiem.

Od roku 1552 mieszkał w Pradze, najpierw jako lekarz arcyksięcia Ferdynanda, od roku 1556 jako lekarz nadworny cesarza Ferdynanda I, a od 1564 roku jako radca dworu i lekarz cesarza Maksymiliana II. Mógł wówczas prowadzić badania botaniczne na dużych obszarach Europy środkowej. W roku 1563 odbył naukową podróż do źródeł Łaby, podczas której jako pierwszy botanik odwiedził Karkonosze. Skompletował zielnik z obszaru Karkonoszy, przekazał również opis tych gór i informacje o przebytej trasie. W wydanej w roku 1565 edycji swego komentarza zamieścił informacje o odkrytym przez siebie na górze Corconos nowym gatunku czosnku, któremu nadał nazwę *Allium anguinum* (*Allium victorialis* L.), opisał też stąd bażynę czarną, którą nazwał *Erica baccifera* (*Empetrum nigrum* L.), oraz kuklik górski, któremu nadał nazwę *Caryophylla montana* (*Geum montanum* L.). W edycji komentarza z roku 1570, która ukazała się na rok przed jego śmiercią, znalazła się również wzmianka o występującej pospolicie w śląskich lasach sośnie zwyczajnej (*Pinus silvestris* L.), która wcześniej wspominana była tylko z lasów czeskich.

Pod koniec życia Mattioli przeniósł się do Trydentu, gdzie został lekarzem kardynała Bernarda Clesio. Zmarł podczas wybuchu epidemii dżumy w Trydencie, w styczniu lub lutym roku 1571 roku. Jego nazwisko upamiętnia łacińska nazwa rodzajowa lewkonii – *Matthiola* (*M. bicornis* – maciejka, *M. incana* – lewkonia letnia) i gatunkowa nazwa zarzyczki górskiej – *Cortusa matthioli*.

Ważniejsze prace:

- 1536 – De morbi gallici curandi ratione dialogus. Lion.
- 1544 – Il Dioscoride con gli suoi discorsi, aggiuntovi il sesto libro degli antidoti contra tutti i veleni. Venedig.
- 1554 – Commentarii in sex libros Pedacii Dioskoridis, adiectis quam plurimis plantarum et animalium imaginibus. Venedig.
- 1558 – Apologia adversus objectiones Amatii Lusitani. Venedig.
- 1561 – Epistolarum medicinalium libri V. Prag.
- 1571 – Epitome de plantis. Venedig.
- 1571 – De simplicium medicamentorum facultatibus adversus Melchiori Guilandinum. Lion.
- 1590 – Anatome de plantis. Frankofurti.
- 1598 – De ratione destillandi aquas ex omnibus plantis. Frankofurti.

Źródła:

1739. Zedlers Universal-Lexikon. Leipzig und Halle. Bd. 19. S. 2133-2134.
1911. Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana. Serya I. T. XLV-XLVI. Warszawa. S. 628.
- Goeppert H. R. 1832. Über ältere schlesische Pflanzenkunde. Schl. Prov. Blätt. 96. S. 103.
- Pilařova E. 1987. Krkonoše 4. S. 23 (portret).
- Schube T. 1890. Zur Geschichte der schlesischen Floren-Erforschung bis zum Beginn des siebzehnten Jahrhunderts. Jber. Schl. Ges. Vaterl. Kultur 68. S. 2-3.
- Schube T. 1928. Caspar Schwenckfelds botanische Forschungen im Riesengebirge. Wanderer im Riesengebirge. S. 51-52.
- Whittle T. 1976. Łowcy roślin. Warszawa. Tłum. L. Hausbrandtowa. S. 27-28.